

історичного та міфічного часу. Двопланова структура роману розглядається як два полюси дійсності – побутового та міфологічного, які існують відокремлено, але завдяки взаємопроникненню при певних обставинах доповнюють один одного і набувають нового сенсу. За допомогою контрасту двох світів автор наголошує на вічності і водночас насущності основних морально-етичних проблем людства: протистояння добра і зла, фізичного та духовного в людині.

Список використаної літератури:

1. Денисова Т. Н. Історія американської літератури / Тамара Денисова; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 487 с.
2. Костяков В. И. Парадоксы социального бытия и психоанализ. Джон Апдайк. «Кролик, беги» // Костяков В. И. Американский роман середины XX века. – Саратов, 1988.
3. Кравець О. М. Неоміфологізм в американській літературі ХХ – початку ХХІ століть: Навчальний посібник для студентів філологічного факультету і факультету іноземних мов / О. М. Кравець. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 96 с.
4. Кравець О. М. Неоміфологічні тенденції в романній творчості Джона Апдайка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / О. М. Кравець. – Сімферополь, 2010 .
5. Мелетинский, Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. – М. : Наука, 1976. – 407 с.

Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент І. В. Богданова

ХУДОЖНІЙ СВІТ ДІККЕНСА: ПРИНЦИП ДОБРА

Ю. О. Палій

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Реалізм в Англії, що розвивається в загальному річищі усеєвропейського літературно-історичного процесу, відрізняється національною специфікою. Ця своєрідність зумовлена як особливостями суспільно-історичного розвитку, так і літературною традицією. Традиційність як слідування певним літературним канонам та нормам взагалі стає характерною ознакою англійської літератури.

Тому **метою** статті є дослідження одного з аспектів художнього світу Діккенса та принципу добра. Серед англійських та американських дослідників цей аспект вивчали та досліджували: А. Адріан, П. Девіс, Дж. Кінсайд, Ф. Колінз, С. Маннінг, М. Слатер, Б. Харді, Дж. Честертон та багатьох інших. Вони торкалися різних аспектів творчості Ч. Діккенса. Зокрема А. Адріан звернув увагу на відтворення письменником стосунків між батьками та дітьми. Б. Харді досліджував проблему моральності в характерах Діккенсових персонажів, Ф. Коллінз з'ясовує роль освіти в художньому доробку англійського романіста. Натомість Дж. Кінсайд простежив майстерність митця у використанні засобів гумору, а С. Маннінг досліджував секрети іронії письменника, притаманні його «зрілим» творам [1].

Одне з перших досліджень перекладів українською мовою творів Ч. Діккенса зробив Д. Хомчук у статті «Чарлз Діккенс українською мовою» (1983). До аналізу окремих перекладів творів Діккенса зверталися й сучасні дослідники: Роксолана Зорівчак, Оксана Семеніхіна [3] та ін..

Ч. Діккенс традиційно вважається засновником англійського новочасного реалістичного роману, символом англійської літератури вікторіанської доби. Як письменник перехідного періоду Діккенс творчо використовує надбання попередніх епох, синтезуючи елементи різних естетичних систем. Мета Діккенса як письменника-реаліста полягає у відтворенні «правди життя», як письменника-просвітника – «у

моральній проповіді добра», адже тільки таким чином досягається «найбільше щастя для найбільшої кількості людей». Подібно до просвітників, Діккенс у тлумаченні поняття прогресу людської цивілізації дотримується ідеалістичних поглядів, вважаючи його категорією морально-етичною і переконаний у тому, що покращення життя соціуму можливе за умови удосконалення його моральності [2, 292].

Ряд дослідників цілком слушно зауважує, що «залишаючись переконаним реалістом, Діккенс у той же час за способом утвердження естетичного та етичного ідеалів завжди був романтиком», «реалізм завжди існував в його творчості у найщільнішому зв'язку з романтизмом», становлення і розвиток творчості Ч. Діккенса відбувалось під впливом «трьох художніх систем – просвітництва, романтизму і нового реалізму, у тісному їх взаємозв'язку і з домінуванням реалістичного первня» [2, 294].

Художньому світові Діккенса властиві «яскравість та гіперболічність» «його творчість водночас втілює риси романтизму та утопізму». К. Шахова наголошує на тому, що Діккенс «був художником перехідного періоду, сполучав риси двох напрямів – романтизму і реалізму, а ще до того – певні елементи просвітницького реалізму, готики і сентименталізму», «усі ці складові... становили цілісність, яка є своєрідною індивідуальною манерою цього майстра» [2, 294].

Цілком реалістичні теми зображення життя низів англійського суспільства синтезуються у Діккенса із суто просвітницькими темами та ідеями. Письменник вірить в добре начало кожної людини, закладене в неї від природи. Важливим моментом ідейного задуму митця є переконання в тому, що формування чесної і порядної особистості можливе не лише за сприятливих умов, але й всупереч ним. На думку Діккенса, життя дитини у суспільному середовищі є лакмусовим папірцем рівня розвитку країни в цілому. Діти у письменника – «своєрідний критерій моральної цінності дорослих, які найповніше розкриваються в своїй істинній сутності через ставлення до них дітей або через власне ставлення до дітей» [2, 296]. Звернувшись до теми дитинства, Діккенс засуджує сучасне йому суспільство: щирість і безпосередність дитини слугує викриттю лицемірства й фальші світу дорослих.

Твори Діккенса носять відверто дидактичний характер, головне для нього – повчати якомога ширше коло читачів. Письменник доводить, що «урок найчистішого добра» має бути вилучений «із найвідразливішого зла». Автор наголошує, що «принцип добра завжди врешті-решт торжествує, незважаючи на несприятливі обставини і важкі перепони». Аналіз роману «Пригоди Олівера Твіста» дає підстави стверджувати, що для стилю Діккенса притаманне використання надбань трьох літературних напрямів [2, 299]. Взагалі тема виховання у Діккенса може бути витлумачена на кількох рівнях. По-перше, виховання як дія негативних впливів, що, зрештою, швидше сприймається як процес «антивиховання». Діккенс створює галерею «наставників», що представляють казенну систему (місіс Манн, містер Бампл), яка заснована на фізичному та моральному гнобленні дитини, а також «вихователів», що мають дати дітям «професійну» освіту (сажотрус, трунар, Фейгін). У цьому романі (як і в наступних) відсутній образ справжнього вихователя-професіонала, його замінено людьми, далекими від педагогіки та любові до дітей. По-друге, це процес справжнього виховання, уроки якого отримує читач, сприймаючи й аналізуючи романний матеріал. У створенні образів персонажів автор виходить з етичних міркувань, відповідно до ідейної концепції диференціюючи героїв залежно від їхнього ставлення до моральної норми як позитивних та негативних, втілення добра на носіїв вад [2, 296]. Табір «злих» героїв представлений Монксом, Феджином та його зграєю, бідлом Бамблом,

наглядачкою робітного будинку місіс Корні, вихователькою сиріт місіс Манн, суддею Фенгом та ін [4]. Хоча визначальним принципом не є соціальне походження героя, негативними героями стають персонажі, покликані охороняти порядок і законність у державі, а також їхні «антиподи» – злочинці.

Отже, мораль залишається основною, стрижневою темою творчості митця. Основні конфлікти, що зав'язуються на сторінках роману, носять саме морально-етичний характер, і їх розв'язання можливе завдяки втручанню позитивних моральних сил. На думку Діккенса, саме в дитячому та підлітковому віці людиною робиться ще несвідомий, проте визначальний вибір усього її життя, коли вона під впливом інших людей та суспільства, або всупереч їм створює подальшу програму власного майбуття.

Список використаної літератури:

1. Богачевська Л. О. Чарлз Діккенс і українська література: проблеми рецепції і типології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / Л. О. Богачевська. – Тернопіль, 2007. – 27с.

2. Богданова І. В. Реалізм Ч. Діккенса: синтез елементів різних художніх систем / І. В. Богданова // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15, т. 1. – С. 293–300.

3. Левицька О. С. Переклади творів Чарлза Діккенса в українському видавничому репертуарі / О. С. Левицька // Наукові записки. Серія «Соціальні комунікації». – Львів, 2015. – Вип. № 2. – С. 74–83.

4. Черненко М. Специфіка англійського реалізму у творчості Ч. Діккенса // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1999. – № 4. – С. 55.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент О. І. Кретова

ТОТАЛЬНА ІРОНІЯ В ПОСТМОДЕРНІЗМІ

А. О. Савега

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

По закінченню Другої світової війни виникла криза ідеї мистецтва, за якою у ході розвитку літературного процесу розрив між елітарною і поп-культурою став надто глибоким, унаслідок чого з'явився феномен «твору для філологів», для прочитання і розуміння якого потрібно мати дуже ґрунтовну філологічну освіту. І саме постмодернізм став реакцією на цей розкол, поєднавши обидві сфери багатозначністю твору.

У літературознавчому словнику: постмодернізм (лат. post – після і франц. Modernise – сучасна стильова течія, напрям) – цілісний, багатозначний, динамічний, залежний від соціальних та національних особливостей комплекс мистецьких, філософських, епістемо-логічних науково-теоретичних уявлень, дистанційованих від некласичної та класичної традиції, що склався в західній культурній постметафізичній самосвідомості за останні десятиліття ХХ ст [3, 549].

Основними рисами поетики постмодернізму є інтертекстуальність (творення свого тексту з чужих); колаж і монтаж («склеювання» різнорідних фрагментів); використання алюзій; тяжіння до прози ускладненої форми, зокрема, з вільною композицією; бриколаж (непряме досягнення авторського задуму); насичення тексту іронією.

Іронічність є однією з головних рис сучасної літератури, тобто постмодерних творів. Тому поняття іронії все частіше перебуває в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних літературознавців і критиків, котрі досліджують найновіші пласти літературної творчості, намагаються окреслити феномен постмодернізму